

melynek tiszta megőrzését a tudomány művelői kötelességöknek tartják és közvetve hatással lehet a tudomány fejlődésének szabadságára is, a mi további haladásunk érdekében nagyon sajnálatos volna, sőt végzetes is lehet. Azonban az ebből eredő netáni félreértések mégis csekélyek a nagy javulások mellett, a régi bajokkal szemben. Ha a mostani és a fejlődő tudományos nemzedékben a ki-

tartó lelkesedés és az önzetlen törekvés a tudománynak tiszta ideálja felé csak akkora is marad, mint az előkészítő kornak kis seregéé volt, meg vagyok győződve, hogy Társulatunk történetének második félszázada, az elsőnek eredményét fényével teljesen el fogja homályosítani.

Öszintén óhajtom: úgy legyen!

THAN KÁROLY.

Emlékkönyv

a K. M. Természettudományi Társulat félszázados jubileumára.

A mult évi közgyűlés elhatározta, hogy a Társulat ötvenéves fennállását »Emlékkönyv« kiadásával ünnepelje meg.

Az Emlékkönyv nagy nyolczdrét alakban, számos rajzzal, hat műlappal és a Társulat eddigi elnökeinek arczképével díszítve, 52 és fél ívnyi tartalommal jelent meg.

A könyv három részre oszlik; az első a Társulat történetét foglalja magában, a második 52 szerzőtől értekezéseket tartalmaz, s a harmadik a tagoktól nyújt felvilágosítást.

Hazánkban a természettudományok haladása szoros kapcsolatban van a Társulatban művelt szakok történetével; több eset van reá, hogy egy-egy pályadíj kitűzése vagy pályamunka megjelenése is lendített természeti állapotaink megismerésén. E kapcsolatot még inkább észrevenni, ha az ötvenéves történetet kisebb szakaszokra osztjuk. Valamint a Társulat történetében három időszak különböztethető meg, úgy a tudományszakok művelésében is három elütő irány vehető észre.

I. A Társulat általános története után (l. az első cikket) az egyes tudományszakok, első sorban az *állattan* története következik, a melyet Entz Géza írt meg.

Az első időszakban a Társulat a hazai állatok összegyűjtését tekintette

fő feladatának; tagjai szorgalmasan gyűjtöttek, sőt a fővárosiak társas gyűjtő kirándulásokat is rendeztek. A Társulat kebelében tartott előadások és demonstrációk, úgyszólván, a zoológia minden ágára kiterjednek, jöllehet maguk az előadók inkább buzgó szószólói, mint hivatott művelői az állattannak.

A mikroszkópi vizsgálatok fontosságát a Társulat első vezetői fölsímerték és mikroszkópot szereztek, a mely Lenhossék kezére volt bízva. A szövettani búvárlatoknak Glósz Samu-ban tevékeny búváruk akadt. A Társulat zoológusai sokat foglalkoznak a földi kutya (*Spalax typhlus*) életviszonyaival; az erre vonatkozó búvárlatokban nagy érdemei vannak Glósznak, Rhédeynek, Petényinek és Lenhosséknak. Legtevékenyebb zoológus Petényi, ki az apró emlősökön tett vizsgálatain kívül számos előadást tartott speciális tárgya, az ornithológia köréből.

A herpetológiának és ichtológiának kevés művelője akadt, úgyszintén a malakológiának is. Az entomológiát Frivaldszky Imre művelte. Fontos Heuffel értekezése is, mely a kolumbácsi légy monografiáját tartalmazza. A belférgekkel különösen Rhédey és Pauer foglalkoztak. Szóba kerültek a Coelenteraták és Protozoák, és volt ismertetője a palaeontológiának is.

Ez időszakban a zoológiai műnyelv

sok munkát adott a Társulatnak, minek eredménye a Bugátról nevezett műnyelv lett, mely ma elavult.

Az Évkönyvekben 5 szerzõtől 6 állattani dolgozatot találunk.

A második időszakban a Társulat a nemzeti múzeumnak ajándékozta gyűjteményét, valamint azt a gyűjteményt is, melyet Xantus küldött volt. Tervbe volt véve, sőt 800 frt ki is volt tűzve a főváros környékének természeti viszonyait tárgyaló nagyobb munka megírására és kiadására, azonban eszközök hiányában továbbra is csak terv maradt.

Csak a hatvanas évek táján kezdett pezsdülni az élénkebb élet, mikor az újabb nemzedék (Frivaldszky János, Chyzer Kornél, Balogh Kálmán, Margó Tivadar stb.) fogott a munkához.

A Társulat lassanként tényező kezd lenni; több tárgyban szólítják fel véleményadásra. Ennek eredménye a haltenyésztés előmozdítása ügyében készített memorandum.

A budapesti állatkert felállításának eszméjét szintén a Társulatban pendítették meg.

Az Évkönyvek folytatásául kiadott Közlönyben 8 szerzõtől 19 dolgozatot találunk; ezek közt legbecsesebbek Balogh Kálmán szövet-életteni és Láng Gusztáv összehasonlító anatómiai és szövettani értekezései.

A harmadik időszakban az egész nemzetnek érthető nyelven, a tudományt népszerűsítve szólalnak meg a szaktudósok. Ez idő alatt a Társulat kiadványaiban mintegy 200 kisebb-nagyobb értekezés és vagy 300 apró ismertetés jelent meg az állattan különféle ágaiból, mindmegannyi a népszerűsítés szolgálatában. A Könyvkiadó Vállalatban több korszakot alkotó munka van lefordítva; becsesek a monografiák, melyek a hazai faunát ismertető alpmunkák.

II. Szabó József írta meg az *ásványtan* terén tett munkálkodás történetét.

Az első időszakban a hazai meteoritek érdekében történtek kutatások. Sadler és Nendtvich Károly

foglalkozott a horvátországi meteoritokkal; Petz és Boór leírta az árvai meteoritot; Nendtvich írt az iváni kőesőről. Ez utóbbtól való egy pályamunka, a mely a muraközi és hagymádfalvi aszfaltok kémiai elemzésével foglalkozik.

A második időszakban a hidrografia körében, leginkább a hév- és ásványvizekkel foglalkoztak nemcsak kémiai, hanem földtani tekintetben is. E nemből 30 értekezés jelent meg; utána következnek az ásvány- és kristálytan 17 és a geológia 9 értekezéssel. A munkatársak száma gyarapodik, a kik közt Szabó József, Molnár János, Nendtvich Károly, Seiben Ottó, Say Móricz, Bernáth József, Than Károly, Krenner József és Abt Antal válik ki.

A harmadik időszakban a geológia, a mely az első időszakban mivelőt alig talált, a másodikban megindult, már 50 olyan dolgozatot tud felmutatni, a melyek vagy eredetiek vagy honi tárgyra vonatkoznak. Ezeken kívül vannak ismertetések a külföldi irodalomból nagy számmal. A mineralógiai dolgozatok is emelkedtek számban (32 dolgozat) és becsben, ellenben a hidrografia körébe vágók megapadtak, leginkább az Akadémia és a Földtani Társulat nyomtatványaiba menvén át.

III. A *chemia* történetét Than Károly állította össze.

Az első időszakban tisztán kémiai dolgozatok alig vannak, mert a jelesebbek az ásványtan s a technológia körébe vágnak. Különösen említendőek Nendtvich vizsgálatai Magyarország jelesebb kőszéntelepeiről, a melyek 32 fajta kiválóbb hazai kőszén vizsgálatát tartalmazzák. E dolgozat történelmi becsű is, mert a Társulat kebelében a szigorúbb kémiai módszerek a technikai kérdések megoldására ebben vannak először alkalmazva.

A második időszakban a dolgozatok legnagyobb része az analitikai kémia körébe vág. Különösen fontosak Than Károly alapvető dolgozatai »Tér-

fogatos elemzési jegyzetek» címmel. Azonkívül Czimegh János, Preysz Mór, Seiben Ottó, Say, Lengyel Béla válnak ki elemzéseikkel.

A Társulat Évkönyvében és Közönyéből 48 chemiai dolgozatot és 30 ásványvíz-elemzést találunk.

A harmadik időszakban jelesebb dolgozatok Lengyel Bélától a fény vegyhatása, Wartha Vinczétől a ritkított és sűrített levegőben történő égés tünetnyére vonatkozó új adatok, Than értekezése a molekulásúlyok térfogatának egységéről, Ilosvay dolgozatai az égés melléktermékeiről és az ozon képződéséről, és »A chemia alapelvei« című műve, továbbá Winkler, Neumann stb. dolgozatai.

A Társulat folyóirataiban ötvenéves fennállása alatt 57 szerzőtől körülbelül 267 kisebb-nagyobb eredeti dolgozat jelent meg.

IV. Az *élettan* fejlődéséről H ö g y e s Endread számot.

A Társulat Évkönyvében az első időszakban Glós és Rhédey dolgozatán kívül más életteni értekezés nincsen, mert az értekezleteken tartott előadások megiratlanul maradtak. Jóllehet az előadások tárgya nagyobbára morfológiai természetű, az életteni kísérletezés nyomai is megtalálhatók, a melyet méreggel és mágnessel lovakon tettek. Kísérleteket végeztek az aether sulfuricus-sal és a chloroformmal is. Az életteni chemia első nyomait szintén megtalálni. Bugát számos bemutatást tett az életteni osztályban, témákat tűzött ki eszme-cserére s a munkálkodást elevenné tette.

Ez időszakból 20 szerzőnek 54 idevágó dolgozata fordul elő a kiadványokban.

A második időszakban eleinte pangott az élettan, s a mi kevés előadás tartatott, az Lenhossék-tól, Kovács S. Endrétől és Batizfalvytól származik. Az ötvenes évek utóján Balogh Kálmán, Jendrassik Jenő és Szabadföldy Mihály értekezései, Láng, Kétli, Korányi és Böke Gyula előadásai, to-

vábbá Stoczek József többrendbeli vizsgálatai a lakásokban való levegőről válnak ki s állnak a kor színvonalán. Ez időszak eredményeül 6 szerzőtől 14 dolgozat jegyezhető fel.

A harmadik időszakban a Társulat munkásai közt úgyszólván mindazok ott vannak, a kik a hazai életteni irodalomban önálló buvárlataikkal számot tesznek; ezek előadásokat tartanak a szaküléseken, a népszerű estélyeken; munkáikat és dolgozataikat megtalálni a füzetes vállalatban és egyéb kiadványokban. Csak magában a Közönyben 36 szerzőtől 69 dolgozatot jegyezhetni fel; ezekhez csatlakozik a füzetes vállalatból 17 szerzőtől 20 dolgozat és a Könyvkiadó Vállalatban több kötet.

V. Staub Móricz-tól van a *növénytan* története.

A Társulat első botanikusai főleg nagy növénygyűjtemény létesítésén fáradoztak. Buzgón gyűjtöttek ők magok, másokat is gyűjtésre és gyűjtemények ajándékozására serkentettek. Foglalkoztak kriptogamokkal, pályadíjat tűztek ki, mozgalmat indítottak a növény-fenológia ügyében, érdeklődtek a növénygeografia iránt, gyűjtöttek fosszil növényeket, szóval általános érdeklődésöknek adták tanujelét. Ez időből 3 szerzőtől 6 dolgozatot jegyezhetni fel. Említésre méltók S adler József dolgozatai a fűneműek családjáról és földrajzi elterjedéséről és a növénytan történetéről a XVI. században.

A második időszakban Kovács Gyula volt hazánk egyik legjobb növényismerője; Hazslinszky Frigyes is ez időben kezdte működését lakóhelyén. D orner József, e kor-szak harmadik jelese, volt az első, ki a növényi szövettant, fejlődés- és élettant művelte, s vizsgálatait a Társulatnak bemutatta. Figyelemre méltók L á n g Gusztáv vizsgálatai a kukoricaszem csírázásáról. A Társulat szép sikereket ért el kitűzött pályakérdéseivel. 1866-ban Jurányi Lajos nyert pályadíjat a kriptogamok nemző szerveinek boncz- és életteni viszonyait tárgyalván.

A Társulat kiadványaiban 10 szerzőtől ugyanannyi dolgozat jelent meg.

A harmadik időszakban a növénykutatás legnehezebb terén az alsóbbrendű növények tanulmányozásában történt nagy haladás. Babes Viktor, Rózsahegy Aladár és Istvánnfi Gyula foglalkoztak a legalsóbbrendű lényekkel. Érdekes Klein Gyula dolgozata a gabonarozsda biológiájára vonatkozólag. Horváth Géza becses megfigyeléseket tett a *Peronospora viticolán*. A zuzmók tanulmányozásával Loyka Hugó foglalkozott és különösen Hazslinszky Frigyes vált ki munkájával. A moszatokkal foglalkozik Klein Gyula, a mohok pedig Hazslinszky-ban találtak művelőt. Az anatómia és morfológia terén Mágócsy-Dietz Sándor pályanyertes munkája nevezetes, a melynek eredményeiben egy külföldi szerzőt előzött meg.

A növénybiológiát is többen művelték sikerrel, a növénypaleontológiát Kovács Gyula halála után Hazslinszky és Staub, a növényfenológiát Staub Móricz, a növénygeografiát Borbás Vincze és Simonkai Lajos gazdagította dolgozatokkal és megfigyelésekkel. A növénybetegségekkel Herman Ottó, Horváth Géza és Buza János, a gu-bacs képződés tanulmányozásával Paszlavszky József és Horváth Géza foglalkozott; a magvizsgálás módszereire figyelmeztet Schilberszky Károly és az élelmi szerek hamisítására Pavlicsek Sándor. A Könyvkiadó Vállalatban több jeles munkát bocsátott közre a Társulat. Ez időszakban száznál több növényteni értekezés jelent meg a Társulat kiadványaiban.

VI. A természettan történetével foglalkozik Szily Kálmán.

Az első időszakban Jedlik Ányos, a pesti egyetem derék fizikusa volt a természettan egyedüli képviselője; csak az a kár, hogy az ő érdekes kísérleti előadásai sem jelentek meg nyomtatásban. Dorner József dolgozata Buda

vidékének illetőleg Magyarországnak egyéjli viszonyairól az egyedüli, a mely nyomtatásban megjelent.

A második időszakban 7 szerzőtől 20 önálló dolgozat jelent meg; ez időben Stoczek József a vezéralak; tőle, barátaitól és tanítványaitól jelenik meg a legtöbb dolgozat. Stoczek mellett Kruspér, Jedlik és Groszmann válik ki. Ismertető cikkek is jelentek már meg ez időben, még pedig 7 szerzőtől 18 dolgozat.

A harmadik időszakban az ismeretterjesztő dolgozatok nagyon felszaporodnak; nem kevesebb mint 144 nagyobb dolgozatot említhetünk csak a Közönyből és a Pótfüzetekből. A munkatársak száma jelentékenyen növekszik. Az önállóan megjelent természettani munkák száma megüti a 28-at. Eredményében fontos az 1879-ik évi pályázat, melynek következménye egy olyan, immár magyarul is megjelenő fizika története, hogy német átdolgozását a külföldi kritika is a legjobb e nemű munkának tartja.

VII. A Társulat könyvtárának történetét Heller Ágost írta meg. E könyvtár eleinte nagyon mostoha viszonyok közt élt, valamint maga a Társulat is, mely alig költöhetett rá valamit; a sűrű könyvtárnokváltozás sem vált javára. Csak 1866-ban jelent meg róla az első címjegyzék. Végre a harmadik időszakban gyarapodásnak indult a könyvtár is, mely idő alatt maga a Társulat mintegy 50,000 forintot költött reá, és tagtársaink is sok érdekes ajándékkal gyarapították. Nagyjelentőségű munkák birtokában van a Társulat ama 184 csereviszony révén, melyet a különféle bel- és külföldi intézetekkel és intézményekkel tart fenn. A könyvtár jelenleg 17 szakcsoportra van osztva és több mint 11 ezer műből áll.

VIII. A Társulat vagyoni állapotának fejlődését Lengyel István ismerteti.

Az első időszakban mintegy 14 ezer pengőforint volt a Társulat összes bevétele, a melyből e kornak végén mintegy 660 forint volt a pénztárban.

A második időszak nyomasztó körülmények közt indult meg; az ötvenes évek derekán a Társulat a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta gyűjteményeit s elárvereztetni fölszerelését és a bútorait, csakhogy könnyítsen állapotán. Az első negyedszázadban nem is vitte többre összes bevételeit 40,000 forintnál, a mely összeg alig vetekedik a jelenlegi évi bevétellel.

A harmadik időszak népszerűsítő iránya meghozta a felvirágzás korát; a tagok száma rohamosan emelkedik és velök lépést tart a bevétel fokozódása is. Az alaptőke, a melynek csak a kamatai költethetők el, túl van a 90 ezer forinton és bele nem értve a könyvtárt, fölszerelést és könyvkészletet, a közgyűlés idejére már meghaladta az első százezer forintot.

A Forgó Tőke bevételei 1867-től 1890-ig 465,000 forintot tettek; maga a Forgó Tőke az utolsó húsz év alatt 50%-kal növelte az alaptőkét.

Húsz év óta évenként országos segélyben is részesül a Társulat, a melynek számlájára 88 ezer forint bevétel és 84,425 forint kiadása van írva.

Az 1872-ben megindított Könyvkiadó Vállalat első hat ciklusának (1872—1889) pénzügyei 242,000 frt bevételben és 232,500 frt kiadásban nyerne kifejezést.

IX. Társulatunk életében kiváló fontossága van a tagok számának. A tagok száma 1891 december végén 7578. Ilyen nagy szövetkezetnek nemcsak e hazában, hanem a külföldön is alig van méltó párja.

Van a Társulatnak :

- 1 fenséges pártfogója,
- 8 tiszteleti tagja,
- 188 pártoló és örökítő tagja,
- 16 levelező tagja és
- 7365 rendes tagja.

Évekig tartó munkásság és vállalkozás kellett arra, hogy a tagok lét-számában az alábbi szaporodás észre legyen vehető.

Volt a Társulatnak :

- az 1867. év végén 659 tagja
- » 1869. » » 1658 »

az 1871. év végén	2737	tagja
» 1873. » »	3808	»
» 1875. » »	4432	»
» 1878. » »	5021	»
» 1885. » »	5780	»
» 1888. » »	5332	»
» 1889. » »	6989	»
» 1890. » »	7173	»
» 1891. » »	7578	»

A tagok XIII csoportba sorozva így oszlanak meg :

I. Hölgyek	145	az egésznek 2% -a
II. Orvosok	1435	» » 19 »
III. Gazdák	1362	» » 18 »
IV. Jogászok	1287	» » 17 »
V. Tanárok	1114	» » 15 »
VI. Mérnökök	822	» » 11 »
VII. Tanítók	418	» » 6 »
VIII. Lelkesek	406	» » 6 »
IX. Kereskedők	216	» » 3 »
X. Magánzók	119	» » 1 »
XI. Főrangúak	77	» » 1 »
XII. Katonák	58	» » 1/2 »
XIII. Írók, művészek	37	» » 1/2 »

Ha pedig összevesszük a tanárokat és tanítókat, akkor kitűnik, hogy a tanítással foglalkozó osztály 1582 taggal, tehát összesen 21%-kal van képviselve Társulatunkban.

X. Tanulságos a Társulat működése az irodalmi termékek, tehát a könyvkiadás terén is, mert ötvenéves fennállása alatt közel 3400 nyomtatott ívvel gazdagította irodalmunkat. E szám magában véve semmit sem mond; egy kis magyarázattal azonban meglepő eredményekre vezet. A Társulat első negyedszázadára 11 kötet munka esik 201 ívnyi tartalommal, a többi mind a második negyedszázad vívmánya. Az új időszakban a munkásság súlypontja a Természettudományi Közönyre és a Könyvkiadó Vállalatra esik. A Közöny 1868-tól a mult év végéig 23 kötetben 800 ívnyi tartalommal jelent meg; e szám csak öregbedik fontosságában, ha meggondoljuk, hogy ez idő alatt a Társulati tagok összes száma, vagyis azoké, a kik egyenként és évenként egy-egy kötetet kaptak, közel jár a 116 ezerhez. Ez alapon bizvást elmondhatjuk, hogy csak maga a Közöny 23 kötete legkevesebb 100,000 példányban terjedt el a hazában.

Az 1872-ben megindult Könyvkiadó Vállalattól, az Emlékkönyvet is

beleértve, 46 kötet jelent meg, közel 1150 ívnyi tartalommal. Ha figyelembe vesszük, hogy minden ciklusban egy-egy kötetből 2000 példány készül, s e kötetek el is fogynak, elmondhatjuk, hogy a Könyvkiadó Vállalat kiadványai több mint 90,000 kötetben forognak közkezen.

A 60 füzetet tevő Népszerű Előadások Gyűjteménye szintén több mint 60,000 példányban terjedt el.

A monografiák és egyéb kiadványok kötetszáma megüti a 40-et, példányszámuk pedig a 15 ezeret.

Ime a közel 3400 ív kulturális jelentősége.

XI. Meg kell emlékezni a Társulat tisztviselőiről is, a kiknek buzgósa szintén részt kíván a sikerből. A Társulatnak eddigelé 8 elnöke volt, még pedig 1864-ig 5, és 1865-től 3; továbbá volt: 13 alelnöke, 11 első titkára (a legújabb időszakban összesen 3), 19 másodtitkára, 8 könyvtárnoka és 5 pénztárnoka. Legtöbb időt töltött a Társulathoz Szily Kálmán: 11 évet mint első titkár, 1 évet mint alelnök és 12 évet mint elnök; utána következik Jármay Gusztáv, ki mint pénztárnok 1848-tól 1869-ig működött; továbbá Leutner Károly, a ki 1873 óta volt pénztárnok; Heller Ágost, a ki 1875 óta könyvtárnok és Paszlavszky József, a ki már 16-ik éve másodtitkár. A Társulat szolgálatában mint az irodai és gazdasági ügyek vezetőjének kiváló szerep jutott Lengyel István-nak, a ki 1871-ben mint titkárségéd, majd 1886 óta irodavezető, végre 1892 óta mint irodavezető és pénztárnok vezeti a gazdasági ügyeket.

XII. Az Emlékkönyv derekát vagyis 38⁵/₈ ívet az értekezések foglalják el, a melyekben 52 szerző népszerű modorban kisebb-nagyobb ismertető, vagy önálló bűvárkodás alapuló dolgozatokat közöl. Az Emlékkönyv munkatársai és dolgozataik a következők:

Abt Antal, A moraviczai mágneskőről. — Antolik Károly, A vilámlámpa védő határai. — Asbóth

Sándor, A robbantó anyagokról. — Beke Manó, A számlálás. — Borbás Vincze, A nemzetiségek a növények elnevezésében. — Chernel István, Az »öreg eger«. — Csapodi István, A közlődő szemgyulladás. — Csopely László, A könyvnyomtatás eszközei. — Czögler Alajos, Számok és eredmények. — Daday Jenő, Az alsóbbrendű édesvízi állatok szülői gondoskodása. — Edelmann Sebő, A mozgás. — Gothard Jenő, A spektrálfotografia alkalmazása a csillagászatban. — Hankó Vilmos, A »pokolsár« és a gázforrások Kovásznán. — Hanusz István, A virágok óriásai. — Hegyfok Kabos, A levegő áramlásáról. — Heller Ágost, Kéltői elemek fizikai világnézetünkben. — Herman Ottó, A madár a magyarság főfogásában. — Horváth Géza, A gubacsképző levelészek. — Hőgyes Endre, Mikor kezdődik és meddig tart a mesterséges mentesség a veszély ellen? — Edvi Illés Aladár, Az elektrolízis ipari fontossága. — Illosvay Lajos, Szénvegyületek mesterséges előállítására és synthesise. — Istvánffi Gyula, A szarvasgombáról. — Jurányi Lajos, A magvak csírázásáról. — Klein Gyula, A növények szénforrása. — Klug Nándor, A madarak emésztéséről. — Koch Antal, Erdély újabbkori földfejlődéséről. — Konkoly Miklós, Az égi testek spektroszkópi megfigyelés-módja. — Kosutány Tamás, A borélesztők hatása a bor jellemére. — Kovesligethy Radó, Hőelmélet, spektrálanalízis és az asztronómia. — Lakits Ferencz, A csillagászat a történetírásban. — Lendl Adolf, Hazánk egyik specialitására. — Lengyel Béla, Az atom. — Mágócsy-Dietz Sándor, A gombák spóráinak szétosztódásáról. — Margó Tivadár, A zoológia és az orvosi tudományok. — Mocsáry Sándor, A méhfélék életéről. — Paszlavszky József, Mese és valóság. — Péter Béla, A növények vázáról. — Pavlicsek

Sándor, A repczepogácsa. — Plósz Pál, Betegségokozó protozoák. — Pulszky Ferencz, Természettudományi módszer az ősrégészetben. — Ráth Arnold, A Nap energiájának megmaradásáról. — Schilberszky Károly, A mezei folyóka virágának kétalakúsága. — Schmidt Sándor, Az ásványok egyéni változásairól. — Schuller Alajos, A zenei hangokról. — Simonkai Lajos, Havasvidékeink növényvilágából. — Staub Móricz, A kőszén-korszak legközönségesebb növénye. — Szádeczky Gyula, Az eruptív kőzetekről. — Szterényi Hugó, A kísérleti geológiáról. — Tel-

lyesniczky Kálmán, A sejtek életéről a halál után. — Váangel Jenő, Az újkor bibora. — Wartha Vincze, Kátrányfestékek a fotografiában. — Weinek László, Nagyított rajzok holdfotografiákról.

Röviden összefoglalva, ilyen változatos az Emlékkönyv tartalma. Kétségtelen, nem remélt sikerekről van benne szó, akár erkölcsileg, akár anyagilag vizsgáljuk a dolgot. A siker oroszlánrésze tagtársainkat, tehát a magyar embert illeti meg, a ki a jóért és szépért hevülni, lelkesedni tud, a ki szívesen áldoz a tudományra, csak tegyék számára érthetővé. CSOPEY LÁSZLÓ.

KÖZGYÜLÉS.

1892 jan. 20-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

I.

Az elnök jelenti, hogy az 1891. évi januárius 21-ikén tartott közgyűlés megbízta a választmányt, hogy a Társulat 50 éves fennállásának megünneplésére emlékkönyv készítéséről gondoskodjék; a választmány a megbízásnak eleget tett, az »Emlékkönyv a Királyi Magyar Természettudományi Társulat félszázados jubileumára« e napokban elhagyta a sajtót; az Emlékkönyvet a közgyűlésnek bemutatja.

Jelenti továbbá, hogy a Választmány az örvendetes évfordulónak díszüléssel való megtartását is elhatározta, a mely januárius 17-ikén délelőtt 10 órakor az egyetem chemiai intézetében a következő napirenddel tartatott meg:

A Társulat ötvenéves története, Szyly Kálmán-tól (l. e füzet 57-ik lapján).

A természettudományok terjedése hazánkban, Lengyel Bélá-tól (l. e füzet 72-ik lapján).

Visszapillantás a multakra, Than Károly-tól, kit, mint a népszerű előadásoknak a Társulatban meghonosítóját, a választmány szerencsés volt ez alkalomra előadónak megnyerni, s ki számos kísérlettel egybekötött előadásában fejtegette a chemiai és fizikai ismeretek haladását s hazánkfiainak közreműködését. (L. e füzet 78-ik lapján.)

Az elnökség ünnepélyes közgyűlésre meghívta a Társulat fenséges pártfogóját, egyeseket, intézeteket, társulatokat és a vele csereszonyban állókat.

József főherczeg ő Fensége levélben

értesítette az elnököt, hogy Fiuméba utazván, nem jelenhet meg az ünnepi közgyűlésen.

Jelen voltak:

1. Gróf Csáky Albin, vallás- és közoktatásügyi miniszter.

2. Irinyi János, az egyedüli a négy még életben levő legrégebb alakító tag közül.

3. A M. Tud. Akadémiát, Egyetemet, Műegyetemet és Nemzeti Múzeumot számos tagja és tanára képviselte.

4. A Kisfaludy Társaság részéről: Gyulai Pál elnök és Beöthy Zsolt titkár.

5. A M. Orvosok és Természetvizsgálóktól: Szabó József elnök és Lakits Ferencz titkár.

6. A Kir. Orvos-Egylettől: Markosovszky Lajos és Verebélyi László.

7. A Földtani Társulattól: Szabó József elnök és Staub Móricz titkár.

8. A M. K. Földtani Intézettől: Pethő Gyula geológus és Kalecsinszky Sándor chemikus.

9. A Meteorológiai Intézettől: Konkoly Miklós igazgató és Kurlaender Ignác aligazgató.

10. Az Országos Középiskolai Tanár-egyesülettől: Mauritz Rezső és Beke Manó választmányi tagok.

11. A Történeti Társulattól: Szilágyi Sándor titkár.

12. A Mérnök- és Építész-Egylettől: